

ضمان قهری

در ضمان قهری خلاف **ضمان عقدی**، قصد متعهد در ایجاد **ضمان** مؤثر نیست و مبنای **ضمان حکم** قانون است. به عبارت دیگر، در ضمان قهری تعهد به پرداخت مال اختیاری نیست؛ چه مبنای **ضمان** قرارداد باشد و چه واقعه حقوقی.^[۱] سایت پژوهه

فهرست مندرجات

- ۱ - موارد تحقق ضمان قهری
- ۲ - پانویس
- ۳ - منبع

موارد تحقق ضمان قهری

ضمان قهری در چند مورد تحقق می یابد:

۱- آنجا که یکی از **عقود شرعی**، چون **بیع** و **اجاره** و مانند آن بطور فاسد انجام گیرد، که به مقتضای قاعده فقهیه: «ما یضمن بصحیحه یضمن بفاسده و ما لایضمن بصحیحه لایضمن بفاسده» در صورتی که صحیح **یک معامله ضمان** آور باشد مانند **بیع** که هر یک از **بیع** و مشتری بایستی از عهده یکدیگر برآیند، فاسدش نیز **ضمان** دارد، نهایت در **بیع صحیح ثمن مسمی** به عهده مشتری است و در **بیع فاسد ثمن المثل**، و اگر چنانچه صحیح آن **معامله ضمان** آور نباشد مانند **هبه**، فاسدش نیز **ضمان** ندارد.

۲- در مورد **غصب**، اگر چنانچه کسی عدواناً بر مال دیگری دست نهاد و آن را به تصرف خویش درآورد، در صورت تلف یا عدم امکان برگرداندن آن به صاحبش، **ضامن** مثل آن اگر مثلی باشد و **ضامن** بالاترین قیمت آن از تاریخ **غصب** تا تاریخ تلف با عدم امکان رد و به قولی قیمت **یوم التلف** می باشد اگر قیمی باشد، چنانکه **ضامن اجرت** عین مغضوبه نیز می باشد، خواه از آن بهره برداری کرده باشد یا نکرده باشد. همه اینها بمقتضای: «علی الید ما اخذت حتی تؤذی» است.

۳- اگر کسی عمداً یا سهواً و غفلة و حتی در حالت خواب، زبانی مالی یا جانی یا عضوی به کسی وارد کند، بمقتضای «من اتلف مال غیره فهو له ضامن» و ادله دیه، بر او است که از عهده تاوان آن برآید، با این تفاوت که در صورت عمد گناه کرده و در مورد **قتل** و **نقص عضو** ابتدا مدیون **فصاص** است و در صورت **غیر عمد** گناه نکرده و در مورد **قتل** و **نقص عضو دیه** و در مورد مال مثل یا قیمت تالف را باید بپردازد بشرط اینکه آن زیان و تلف عرفاً مستند به وی باشد هر چند در خواب یا در دوران کودکی آن کار انجام گرفته باشد که کودک پس از **بلوغ** باید از عهده آن برآید.

۴- اگر کسی در شب، دیگری را به خانه خویش دعوت نمود و سپس شبانه وی را از خانه بیرون کرد، اگر چنانچه وی را کشته یافتند، دعوت کننده **ضامن دیه** او می باشد.

اگر زنی که بچه دیگری را شیر می دهد، خوابش ببرد و بر روی کودک بیفتد و کودک بمیرد، اگر چنانچه وی محض افتخار و مباحات، بچه را شیر می داده است، از مال خود **ضامن دیه** آن می باشد و اگر به علت نیاز، وی را شیر می داده، **دیه طفل بر عاقله** زن است.
اگر زن شیرده، بچه را به نزد پدر و مادر برگردانید ولی آنها گفتند: این بچه ما نیست، سخن زن پذیرفته است، مگر این که علم به کذب وی باشد، که در این صورت وی **ضامن دیه** است تا این که خود بچه یا بچه ای که محتمل باشد همان بچه است حاضر سازد.
معلم شنا اگر کودکی در حال تعلیم، در نزدش تلف شود وی **ضامن دیه** کودک است، بخلاف این که اگر شنا آموز بزرگسال باشد.
اگر دیوار خانه اش که به سمت بیرون میل کرده بود و او بدین امر آگاه بود و می توانست آن را تعمیر کند و نکرد، بر روی کسی یا بر مالی افتاد و آن کس یا آن شیء تلف یا ناقص شد، وی **ضامن** خواهد بود.

اگر آتشی در ملک خویش بیفروزد و باد شدیدی هم نباشد که متعارفاً آتش بجای دیگر سرایت کند، اتفاقاً آتش به خانه یا مال و ملک دیگر سرایت نمود، وی **ضامن** خسارت نیست، ولی اگر در تندباد آتش افروخت آنچنان که خطر محسوس بود، **ضامن** خسارت دیگری می باشد.
اگر در نگهداری حیوان خود (که موذی می باشد) بی احتیاطی کند، بر حیوان شخص دیگری درآید و جنایتی بر آن وارد سازد، صاحب حیوان **ضامن** خواهد بود.
واجب است نگهداری و حفظ و ضبط نمودن شتر مست و سگ گزنده و مانند آن را، که اگر صاحب آنها به حال آنها آگاه باشد و در عین حال در نگهداری شان بی میلالاتی کند زبانی را که به کسی وارد کنند وی **ضامن** می باشد. **مباشراً ضامن** است نه سبب، مگر این که **مباشراً** جاهل بحال باشد، چنانکه کسی چاهی را در ملک خود حفر کند و شخص دیگری یکی را هُل دهد و به چاه بیفتد، هل دهنده **ضامن** است نه چاه کننده، مگر اینکه در چاه بسته باشد و هل دهنده از وجود چاه بی اطلاع باشد.

کسی که سوار بر مرکب است، **ضامن** جنایات مرکب است که بوسیله سر و دستهای آن صورت می گیرد و همچنین کسی که افسار مرکب را می کشد، و اما آن که مرکب را می راند همه جنایات صادره از مرکب را حتی آنچه به پای آن واقع می شود نیز **ضامن** است و اگر صاحب مرکب حاضر باشد و حیوان خود را مواظبت کند، سوار **ضامن** نخواهد بود.

پانویس

۱. ↑ سایت پژوهه

حسینی دشتی، سید مصطفی؛ معارف و معاریف، تهران، آرایه، چاپ سوم، ۱۳۷۹، ج ۷، ص ۲۴.
[سایت پژوهه](#)